

Kreativni i zabavni postupci

GRAMATIKA I
PRAVOPIS

ZDENKA BLASLOV (2004.)

Vježba „Osvajamo padeže“ ponavljanja i utvrđivanja znanja o padežima

Što vam treba

- fotokopija radnih zadataka, ploča, krede u boji

Kako učiniti sat interesantnijim/tijek sata

- Najavite učenicima temu nastavne jedinice
- Recite učenicima kako će ih podijeliti u dvije ili tri vojske (zastave vojske možete odrediti prema npr. vrsti cvijeta ili vrsti bombona npr. karamela, bronhi, mentol.
- Vojske se postavljaju u kolone
- Objasnite im pravila bitke: vi postavljate pitanje, a prvi iz kolone karamela odgovara, ako ne zna, odgovor daje prvi iz kolone bronhija. Ako i on pogriješi daje se mogućnost drugom iz kolone karamela da osvoji bod za svoje. Ako slučajno i on pogriješi, dobiva pravo odgovaranja drugi iz kolone bronhija i tako redom dok netko ne da točan odgovor.
- Ako prvi ratnik pravilno odgovori, njegova vojska dobiva pozitivan bod, a vi uputite novo pitanje prvaku druge vojske.
- Ohrabrite učenike u davanju odgovora.
- Za svaki točan odgovor na ploči bilježite pozitivan bod (+), a za negativan bod zabilježite negativan bod(-).
- Na kraju zbrojite i pozitivne i negativne bodove
- Odbijte negativne bodove od pozitivnih
- Pobjeđuje vojska koja ima više pozitivnih bodova
- Nagradite ratnike pobjedničke vojske

Sugestije

Prikažite na slajdu ili prozirnici ili pročitajte tekst učenicima koji je se koristiti u vježbi „Osvajamo padeže“. Putem slajda ili prozirnice možete prikazati pitanje po pitanje.

Metode

frontalni, individualni, dijaloški,

prilog

osvajamo padeže

- Bitka padežima-

U najzabitnjem dvorišnom kutu, pod mladim bujnim orahom, nedaleko od kokošinjca izvalio se dotrajali tatin auto. Bez ijdognoga kotača i vjetrobrana, bez svjetala i žmigavaca, s popucalim sivoplavim lakom, zardalih blatobrana, mjestimično udubljena krova, rasparanih tapeta na sjedalima, stari kukac, zvan folksvagen, odolijeva snjegovima i kišama, žezi i vjetrovima.

Jedno je vrijeme u njemu stanovaša susjedova mačka s mačićima, a inače najčešće služi mojoj sestri kada se sa svojim priateljicama igra skrivača. S obližnjeg kokošinjca na limenu mu karoseriju često slijecu kokoši, a naš krlati pijetao najradije izvodi svoje pjesme na okrhanu krovu nekad tako brzog, a sada sasvim nepomičnog vozila. Promatrajući tu olupinu katkad prošapćem: "O moj automobile, jesli i slutio, dok si preko sto kilometara na sat, kao munja, jurio cestama, gdje ćeš naći svoje posljedne odmorište?"

1. U najzabitnjem dvorišnom kutu...

U ... kutu je

a) lokativ jd. m.r.

b) dativ jd. m.r

c) lokativ jd. sr.r.

2. pod mladim bujnim orahom

pod orahom je

a) lokativ jd. m.r.

b) instrumental jd. m.r.

c) instrumental jd. m.r.

3. nedaleko od kokošinjca

od kokošinjca je

a) akuzativ jd. m.r.

b) genitiv jd. m. r.

c) genitiv mn.m.r.

4. izvalio se dotrajali tatin auto

auto je

a) nominativ jd. m.r.

b) nominativ jd. s.r.

c) vokativ jd. m.r.

5. Bez ijdognoga kotača i vjetrobrana...

kotača i vjetrobrana je

a) genitiv jd. m.r.

b) genitiv mn. m.r.

c) akuzativ jd. m.r.

6. bez svjetala i žmigavaca je

a) genitiv jd.m.r.

b) genitiv mn. sr. i m.r

c) genitiv mn. sr. i ž. r.

1. s popucalim sivoplavim lakom
s lakom je a) instrumental m.r. jd.
b) instrumental ž.r. jd.
c) lokativ jd. m.r.
8. zardalih blatobrana
blatobrana je a) akuzativ jd. mr.
b) genitiv jd. m.r.
c) genitiv mn. m.r.
9. mjestimično udubljena krova
krova je a) genitiv mn. m.r.
b) genitiv jd. m. r.
c) akuzativ jd. ž.r.
10. rasparanih tapeta
tapeta je a) genitiv mn. ž.r.
b) nominativ jd.ž.r.
c) akuzativ jd.m.r.
11. na sjedalima je a) dativ mn.sr.r.
b) lokativ mn.sr.r
c) instrumental jd.sr.r
12. stari kukac, zvan folksvagen, odolijeva
kukac i folksvagen je a) dativ mn.m r
b) nominativ jd.m.r
c) vokativ jd.m.r
13. odolijeva snjegovima i kišama
snjegovima i kišama je a) dativ mn.m. i ž. r.
b) lokativ mn.m.i ž.r.
c) instrumental mn. m. i ž. r
14. odolijeva ... žezi i vjetrovima
žezi i vjetrovima je a) dativ jd.ž.r. i mn. m. r.
b) lokativ jd. ž. r. mn. m. r
c) instrumental jd.ž.r. i mn. m.ž
15. Jedno je vrijeme u njemu stanovala...
vrijeme je a) nominativ jd.sr.r.
b) akuzativ jd. sr.r
c) vokativ jd. sr. r.
16. stanovala je susjedova mačka...
mačka je a) nominativ jd.ž.r.

- b) genitiv jd. m. r.
- c) vokativ jd.ž. r.

17. mačka s mačićima

s mačićima je

- a) dativ mn. m. r.
- b) lokativ mn.sr.r.
- c) instrumental mn. m. r.**

18. služi mojoj sestrici

sestrici je

- a) dativ jd.ž. r.**
- b) lokativ jd. ž. r.
- c) instrumental jd. ž. r.

19. kada se sa svojim prijateljicama igra

prijateljicama je

- a) dativ mn. ž. r.
- b) lokativ mn. ž. r.
- c) instrumental mn. ž. r.**

20. kada se... igra skrivača

skrivača je

- a) genitiv jd. sr. r.
- b) genitiv mn. m. r.**
- c) akuzativ jd. m. r.

21. S obližnjeg kokošinjca

kokošinjca je

- a) akuzativ jd. m. r.
- b) genitiv jd. sr. r.
- c) genitiv jd. m. r.**

22. na limenu mu karoseriju čessto slijeću

karoseriju je

- a) akuzativ jd. ž. r.**
- b) lokativ jd. ž. r.
- c) dativ jd. ž. r.

23. često slijeću kokoši

kokoši je

- a) genitiv jd. ž. r.
- b) dativ jd. ž. r.
- d) nominativ mn. ž. r.**

24. a naš grlati pijetao najradije izvodi

pijetao je

- a) nominativ jd. m. r.**
- b) akuzativ jd. m. r.
- c) vokativ jd. m. r.

25. najradije izvodi svoje pjesme

pjesme je

- a) genitiv jd. ž. r.

- b) nominativ mn. ž. r.
c) akuzativ mn. ž. r.

26. izvodi ... pjesme ... na okrhanu krovu

- na krovu je
a) dativ jd. m. r.
b) lokativ jd. m. r.
c) instrumental jd. m.r.

27. na krovu ... sasvim nepomičnog vozila

- vozila je
a) genitiv mn. sr. r.
b) genitiv jd. sr. r.
c) akuzativ jd. sr. r.

28. Promatraljući tu olupinu

- olupinu je
a) akuzativ mn.m. r.
b) lokativ jd. ž.r.
c) akuzativ jd.ž.r.

29. O moj automobile

- automobileje
a) akuzativ mn. m. r.
b) vokativ jd. m. r.
c) nominativ jd. sr. r.

30. preko sto kilometara na sat

- kilometara je
a) genitiv jd. m. r.
b) genitiv mn. m. r.
c) akuzativ mn. m. r.

31. preko sto kilometara na sat

- na sat je
a) nominativ jd. m. r.
b) lokativ jd. m . r.
c) akuzativ jd. m. r.

32. dok si ... kao munja... jurio

- munja je
a) nominativ jd. ž. r.
b) genitiv mn. ž. r.
c) vokativ jd. ž. r.

33. dok si jurio cestama
cestama je
- a) dativ mn. ž. r.
b) lokativ mn. ž. r.
c) instrumental mn. ž. r.

34. gdje ćeš naći svoje posljednje odmorište
odmorište je
- a) nominativ jd. sr. r.
b) akuzativ jd. sr. r.
c) vokativ jd. sr. r.

(preuzeto iz Priručnika za nastavnike- Naš jezik, Stjepko Težak)

Uporaba umjetničkog teksta u nastavi gramatike - imenski predikat

Što vam treba

- fotokopija umjetničkog teksta, ploča, kreda

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Najavite učenicima nastavnu temu te ih upitajte što oni misle da se krije pod pojmom imenski predikat
 - Zatim napišite na ploči nekoliko rečenica s imenskim predikatom (npr. Zid je visok., Marko je dobar učenik., Vani je mrak.)
 - Klasičnim postupkom možete objasniti imenski predikat.
 - Nakon toga podijelite učenicima fotokopiju teksta iz romana Na Drini ćuprija
 - Važno je da učenici uoče izrazito živu radnju u situaciji kada se prikazuju majke, koje su gotovo poludjele i raspamećene, koje nalijeću na suharijske bićeve, nariču i zapjevaju za svojom otetom djecom te posljednji put uzvikuju njihova imena.
 - Recite učenicima neka obrate pozornost na riječi kojima je postignuta ova izuzetna dinamičnost (glagoli odnosno glagolski predikati: jurile su, sakupljale se, razbježale, naletale, zapjevale, urlale...)
 - Upitajte učenike čime je, odnosno kako je ova dramska napetost prekinuta.
 - Tekst koji će vam učenici pročitati napišite na ploči.
Ali put je dug, zemlja tvrda, tijelo slabo, a Osmanlige moćne i nemilosrdne.
 - Utvrdite s učenicima kako je ovo složena rečenica s četiri imenska predikata.
 - Upitajte učenike kakav dojam ostavlja na njih ova rečenica poslije one dinamike u tekstu.
 - Dozvolite učenicima neka razgovaraju i diskutiraju o svojim doživljajima i dojmovima.
 - Možete ih bilježiti na ploči.
 - Pomozite učenicima u stvaranju zaključka kako je vrhunac naracije i dinamičnosti prekinut naglo i odsječeno opisom, kratko, ali potpuno i nepovratno.
 - Uputite učenike neka pročitaju još dvije tri rečenice naprijed.
 - Upitajte ih vide li vezu između ovog što slijedi i prekida radnje opisom.(učenici će uočiti kako se radnja prekida onog trenutka, dakle glagolski predikat zamijenjen imenskim, kada je povorka majki i sestri morala stati ispred neprelazne rijeke. Drina je postala nepremostiva prepreka za njih)
 - Upitajte učenike neka iznesu svoje mišljenje o psihičkom stanju majki i sestri u trenutku spoznaje neprelaznosti Drine.
-
- Bilježite njihove misli na ploči.
 - Za kraj razgovarajte s učenicima o novom doživljaju imenskog predikata.

Sugestije

Nakon ovakvog rada učenici neće više doživljavati imenski predikat kao nešto tipično gramatički suhoparno. Shvatit će kako imenski predikat služi za opis stvarnog predmetnog svijeta kao i za opis psihičkog stanja. Možete uzeti bilo koji umjetnički tekst koji vama odgovara.

Metode

frontalni, rad na tekstu, diskusija

prilog

uporaba umjetničkog teksta u nastavi gramatike

- imenski predikat

ulomak iz romana „Na Drini ćuprija“, u slobodnom prijevodu na ijekavski

...To su bile većinom žene, ponajviše majke, babe, i sestre otetih dječaka. Kada bi se previše približile agine suharije bi ih rastjerali udarcima svojih bičeva, nagoneći na njih konje uz glasno jaukanje. One bi se tada razbježale i posakrivale u šumi pored puta, ali bi se malo poslije opet sakupljale iza povorke i naprezale da suznim očima još jednom ugledaju iznad sepetke glavu djeteta koje im odvode. Naročito su uporne i nezadržljive bile majke. One su jurile, gazeći žustro i ne gledajući gdje staju, razdrljanih grudi, raščupane kose, zaboravljujući sve oko sebe, zapjevale su i naricale kao za pokojnikom, druge su raspamećene jaukale, urlale kao da im se u porođajnim mukama cijepa maternica, obnevidjele od plača nalijetale ravno na suharijske bićeve i na svaki udarac biča odgovarale bezumnim pitanjem:“Kuda ga vodite?“...

Ali put je bio dug, zemlja tvrda, tijelo slabo, a Osmanlige moćne i nemilosrdne.

stjecanje znanja o vokativu, kao padežu koji nam stvara dojam bliskosti i povezanosti s pojavama i stvarima iz neživog svijeta u svrhu stvaranja pjesničke slike

Uporaba umjetničkog teksta u nastavi gramatike - vokativ

Što vam treba

- umjetnički tekst, ploča , kreda

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Ponovite s učenicima njihovo znanje o padežima.
- Zadržite se na vokativu.
- Upitajte učenike čemu služi vokativ. Njihov odgovor će se odnositi na dozivanje i obraćanje.
- Na taj način učenici ne mogu steći dojam o ekspresivnosti vokativa i o njegovoj vrlo jakoj poetskoj funkciji.
- Kako bi se pomakli od općeg doživljaja vokativa trebate s učenicima porazgovarati o govornim okolnostima u kojima se vokativ pojavljuje.
- Potaknite učenike pitanjima kao što su: "Kome se to u svakodnevnom govoru obraćamo pomoću vokativa?", „Koga možemo stvarno dozvati?“, „U kom je licu subjekt kome se obraćamo?“.
- Neka učenici primjerima pokažu mogu li zvati prvo ili treće lice.
- Pomoću ovih pitanja i raznih primjera učenici će shvatiti kako u govoru dozivamo samo drugo lice te da su nositelji tog lica živa bića koja nas mogu čuti, razumjeti i s nama uspostaviti komunikaciju.
- Sa stvarima i neživim bićima ne možemo ostvariti govornu vezu pa im se ni ne obraćamo
- Upitajte učenike obraćaju li se samo živim bićima ili i predmetima ili pojavnama iz neživog svijeta.
- Učenici će uglavnom odgovoriti kako ne dozivamo predmete iz neživog i apstraktnog svijeta ali njihova imena ipak možemo izgovarati u vokativu.
- Kako bi utvrdili kada to radimo i kakav dojam to na nas ostavlja pročitajte umjetnički tekst.
- Podijelite učenicima tekst pjesme Josipa Pupačića „More“. Pročitajte, a zatim razgovarajte o pjesmi.
- Utvrdite kojim se to padežom pjesnik obraća moru želeći mi „dobro jutro“.
- Objasnite izražajnu ulogu vokativa u tom trenutku kada se stvara slika pjesnikovog srastanja s morem koje je neraskidiv dio njegovog bića.

- Na ovaj način učenici mogu otkriti poetsku funkciju vokativa, jer obraćanje prirodnim pojavama u vokativu ostavlja dojam kako im je pjesnik udahnuo život i učinio svojim bliskim bićima.

Sugestije

Ovakvim postupkom istovremeno razvijamo jezične i umjetničke doživljaje. Učenici se navikavaju na primjenu vlastitih jezičnih znanja prilikom interpretacije književno teksta. U srednjoj školi možete se poslužiti Tinovim obraćanjem Bogu u pjesmi *Svakidašnja jadikovka*. Učenici dobro reagiraju na drukčiju spoznaju za njih „suhoparne“ gramatike.

Metode

frontalni, individualni, zaključivanje, analiziranje, diskusija

prilog

uporaba umjetničkog teksta u nastavi gramatike

- vokativ

MORE

i gledam more gdje se k meni penje
i slušam more dobrojutro veli
i ono sluša mene ja mu šapćem
o dobrojutro more kažem tiho
pa opet tiše ponavljam mu pozdrav
a more sluša pa se smije
pa šuti pa se smije pa se penje
i gledam more gledam more zlato
i gledam more gdje se meni penje
i dobrojutro kažem more zlato
i dobrojutro more more kaže
i zagrli me more oko vrata
i more i ja i ja s morem zlatom
sjedimo skupa na žalu vrh brijege
i smijemo se smijemo se moru

Ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

Što vam treba

- fotokopije radnih zadataka, ploča, krede u boji, papir iz crtaće mape, flomasteri

Kako sat učiniti zanimljivijim/ tijek sata

- Recite učenicima kako ćete ponavljati vrste riječi, odnosno ponavljat ćete znanja o imenicama, glagolima, pridjevima, brojevima i zamjenicama, dakle promjenjivim vrstama riječi.
- U jedan šešir stavite papiriće na kojima će biti ispisane riječi. Pozovite učenike neka svatko od njih izvuče po jedan papirić i prema riječi koja je na njemu napisana izabere grupu kojoj pripada: imenice, zamjenice, pridjevi, glagoli i brojevi. Na taj su se način učenici podijelili u pet skupina.
- Podijelite odgovarajuće radne materijale svakoj skupini.
- Objasnite što im je radni zadatak.
- Odredite točno vrijeme rada skupina.
- Naglasite kako će svaka skupina morati prezentirati svoju vrstu riječi putem radnih materijala.
- Naglasite učenicima kako sami moraju osmisliti način prezentiranja, podijelite im crtaće papire i flomastere.
- Naglasite vrijeme koje imaju za dogovor i način prezentiranja.
- Ne zaboravite svaku prezentaciju nagraditi pljeskom.
- Izaberite najbolju skupinu prezentacije.

Sugestije

Ova igra daje višestruku korist. Stvara živu i radnu atmosferu. Uči se kroz zabavu, u igri su svi učenici aktivni. Naglasite učenicima kako vas uvijek mogu pitati za savjet.

Metode

skupni rad, istraživanje, analiziranje, izlaganje

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

GRUPA – imenice

1. U sljedećem tekstu podcrtaj gradivne imenice:

U blizini škole gradi se velika stambena zgrada. Kamionima se dovozi građevinski materijal: kamen, vapno, pjesak, drvo, cigla, betonsko željezo.

Radnici u temelje ugrađuju šipke od čelika i zalijevaju ih smjesom šljunka, cementa i vode. Tako se pravi beton. Uskoro će započeti zidanje ciglom. Tada će strojevi miješati pjesak, vapno, vodu i praviti cement. Na gradilištu se osjeća miris rastopljenog asfalta, nafte i benzina.

2. U učionici ima puno predmeta, označi ih zajedničkim imenima.

3. Od imenica cvijet, drvo, žbun, kamen, prut, grozd, pero, prase, janje, pile napravi zbirne imenice.

4. Ponovimo

Imenice su riječi _____

Imenice radost, bol, tuga, vjera, nada jednim imenom zovemo _____

Imenice Split, Mate, Sava, Zdenka, Jagoda zovemo _____

5. Pravilno upiši pojmove:

1. Riječi koje pokazuju imena bića, stvari i pojava

_____.

2. Naziv za vršitelja radnje izведен od imenice

misao._____

3. Umanjenica od imenice

šuma._____

4. Uvećanica od imenice

šuma._____

5. Pridjevska imenica izvedena od pridjeva

iskren._____

6. Ime mesta izvedeno od glagola

igrati._____

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

GRUPA – pridjevi

1. Pridjevima se mogu izraziti vrline i mane. Razvrstaj ih u kolone:

Mane:
Vrline:

savjestan, druželjubiv, tvrdoglav, snalažljiv, samoživ, hrabar, iskren, površan, plemenit, sebičan, samokritičan, odgovoran, razmetljiv, pravičan, bezobrazan, skroman, slavoljubiv, trpeljiv, dosljedan, povodljiv, pohlepan, duhovit

2. U sljedećim skupovima riječi istaknute su pojedine imenice. Izvedi iz njih pridjeve:

Vrh jablana	vrh
Pjesma ptica	pjesma
List hrasta	list
Zrak u šumi	zrak
Metla od breze	metla
Dani jeseni	dani
Voda s izvora	voda
Alat zubara	alat

3. Jedan pojam puno osobina - nadopuni

umorna

topla

RUKA

mršava

draga

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

4. Od sljedećih imenica izvedi gradivne pridjeve

Gradivne imenice	Gradivni pridjevi
Guma	
Željezni	
Zlato	
Papir	
Srebro	
Bakar	
Staklo	

5. Dopuni ove riječi pridjevima

Sjedili smo na _____ (Sava) obali i promatrali _____
(Karlovac) ribare. U „Lasti“ je objavljena _____ (Marko) pjesma

Na tržnici smo kupili _____ (Lika) sir, _____ (Hvar) vino i
_____ (Drniš) pršut.

GRUPA - brojevi

Definiraj: Brojevi su _____ vrsta riječi.

Koliko ti je godina?

Koliko je učenika u tvom razredu?

Posebno naglaši broj učenika, a posebno broj učenica!

Utvrdi točan broj klupa u tvom razredu!

Utvrdi koliko ima stolica u učionici.

Koje je po redu slovo **t** u abecedi, a koje je **m**?

U kojem se redu nalazi tvoja klupa?

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

Kojoj vrsti pripadaju brojevi koji se ponavljaju u tvojim odgovorima?

Koji je danas datum, mjesec, godina? Napiši brojevima, vodi računa o pravopisu.

Podcrtaj brojeve:

DVA, DVOJICA, ČETVRTAK, ČETVRTINA, ČETVERO, ČETVRTI, DRUGI,
DVOJE, STO, STOTINA, STOTI

Prisjeti se:

Brojevi određuju koliko je nečega na broju, količinu i koje je što po redu. Dijele se na osnovne (jedan, dva, sto), redne (prvi, peti, trideset drugi), zbirne (jedno, dvoje, troje...)

GRUPA - glagoli

Glagoli su riječi koje označavaju _____

Rasporedi riječi prema značenju: svirati, grmiti, sanjati, svitati, dizati, sjediti, izgarati, penjati se, ležati, sijevati, voljeti, tutnjati, orati, naoblaci se, brati, zaspasti, smrkavati se.

stanje	radnja	zbivanje

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

Glagoli se prema trajanju radnje ili vidu dijele na: svršene, nesvršene i učestale.

Dopuni stupce:

svršeni	nesvršeni
piti	ispiti
zvati	presjeći
trčati	najesti
plakati	nazidati

Glagoli se prema prelaznosti radnje dijele na prelazne, neprelazne i povratne (rod glagola).

Ubaci glagole u odgovarajuću kolonu: smijati se, oblačiti se, spavati, rasti, obuvati se, letjeti, slikati se, ljubiti se, ići, pisati, svirati, drhtati, misliti, sanjati

Prelazni (kada radnja prelazi na objekt)	Neprelazni (kada radnja ne prelazi na objekt)	Povratni (kada se radnja vraća na subjekt)

GRUPA - zamjenice

Podsjeti se: zamjenice su riječi koje zamjenjuju _____ .

Zamjenice se dijele na (nabroji uz primjer):

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

prilog

ponavljanje promjenjivih vrsta riječi

Dopuni:

* Prvi padež: TKO, ŠTO?

- Sreli smo se ON i JA.

* Drugi padež: KOGA, ČEGA?

- Primih pismo ja od _____.

* Treći padež: KOMU, ČEMU?

- Poslali pismo i ja _____.

* Četvrti padež: KOGA, ŠTO?

- Sanjam samo _____ ja.

* Peti padež: OJ! EJ!

- Ej _____.

* Šesti padež: o KOMU, o ČEMU?

- Mislim samo _____.

* Sedmi padež: s KIM, s ČIM?

- Sastat ću se opet ja _____.

Podcrtaj i odredi zamjenice iz ovog teksta:

U njihovom selu ljudi su ga često zapitkivali o nekim pojavama koje su se pojavljivale nakon kišnih noći.

prepoznati glasovne promjene i poštovati pravila, znati objasniti tijek glasovne promjene; poticati učenike na ovladavanje normom standardnoga jezika i stjecanje jezične kulture;

Glasovne promjene

Što vam treba

- gramatika ili memento hrvatskog jezika, kreda, ploča, radni listići , bilježnica, ...

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- S obzirom da su učenici trebali ovladati ovu materiju u osnovnoj školi počnite s utvrđivanjem njihovog predznanja.
- Nacrtajte groz i uz pomoć njega prvo *imenujte* svaku glasovnu promjenu.
- Potaknite učenike neka se sjete primjera za svaku glasovnu promjenu.
- Potaknite učenike neka odrede glas koji se promijenio, zatim utvrdite okolnosti promjene i na kraju imenujte promjenu.
- Najavite učenicima grupni rad.
- Objasnите učenicima kako ćete o glasovnim promjenama učiti pomoću metode slagalice
- Ukoliko se učenici prvi put susreću s metodom slagalice objasnite im je prije rada.
- Najavite kako ćete obraditi samoglasničke i dijelom suglasničke promjene: nepostojano a, sibilizaciju, palatalizaciju, jotaciju, jednačenje suglasnika po zvučnosti.
- Recite učenicima kako moraju odrediti definiciju, pravila i uporabu glasovne promjeni. Podijelite svakoj grupi zadatak za rješavanje.
- Formirajte eksperimentalne grupe.
- Dajte učenicima dovoljno vremena za izvršenje zadatka, ali se držite točno određenog vremena(10-15 min).
- Tijekom rada obavještavajte učenike koliko imaju vremena.
- Recite učenicima kada se trebaju iz eksperimentalnih skupina vratiti u svoje matične.
- Potaknite učenike neka prenesu svoja znanja članovima svoje skupine.
- Ponovite s učenicima stečena znanja tako što možete na klasični način pitati pojedine članove skupina ili unaprijed pripremite mali kviz s pitanjima koja se postavljaju određenoj skupini.

Sugestije

Obradite onoliko glasovnih promjena koliko imate članova skupine.

Obvezno nagradite ocjenom najaktivnije učenike. To će potaknuti ostale na bolji rad sljedeći put. Izradite PowerPoint ili mentalnu mapu za ponavljanje. Trebaju vam 2 školska sata.

Metode

grozd, frontalni, skupni rad, individualni, slagalica, zaključivanje, izlaganje

ZADATAK

Dolazio sam često u selo Lipice bez posla, kamo bez njega ne dolažaše nitko drugi.

Objasni kako je nastao glas **ž** u riječi dolažaše.

ZADATAK

Već mrki uvojci padahu joj po čelu.

Objasni kako je nastao glas **c** u potcrtnoj riječi.

ZADATAK

Imenicu rubac u genitivu jednine glasi rupca.

Objasni glasovnu promjenu unutar riječi odnosno prelazak glasa **b** u glas **p**

ZADATAK

U selu su svi klicali:» Momče, momče.»

Objasni glas **Č** u riječi momče

ZADATAK

U selu su se svi bojali visokog i ružnog momka.

Objasni promjenu u riječi momka.

Glagoli

Što vam treba

- gramatika, radni listovi, olovka, ploča, kreda, 2 školska sata

Kako učiniti sat zanimljivijim /tijek sata

- Recite učenicima kako će podijeljeni u skupine, ali i individualno rješavati radne zadatke vezane za temu: glagoli.
- Pozovite troje dobrovoljaca koji će individualno odrađivati radni zadatak, a ostale učenike podijelite u skupine.
- Kada su učenici zauzeli svoja mjesta podijelite radne zadatke (dobro bi bilo da imate onoliki broj radnih listova koliko je članova skupine) i gramatike, kako skupinama tako i pojedincima. Ukoliko imate troje pojedinaca podijelite ostale u tri skupine .
- Radni zadaci moraju biti isti za jednu skupinu i jednog/nu učenika/cu.
- Odredite točno vrijeme izvršenja radnog zadatka.
- Nakon određenog vremena, bez obzira jeli zadatak izvršen od strane svih učenika, započnite analizu rada.
- Prozovite grupu i pojedinca s istim radnim zadatkom, te provjerite rezultate
- Postupak ponovite sa svakom slijedećom skupinom i pojedincem
- Nakon provjere zadatka upitajte učenike drže li kako je lakše, ali i učinkovitije raditi u skupini nego kao pojedinac
- Porazgovarajte s njima o njihovim dojmovima
- Sada nacrtajte tablicu KWL na ploči i pozovite učenike neka zajedno s vama ispune tablicu
- Nakon ispunjenja tablice, odgovorite na učenička pitanja koja zahtijevaju odgovor

Sugestije

Ukoliko u knjižnici nemate dovoljno primjeraka gramatike recite učenicima neka je donesu na sat. Neka učenici zapišu KWL tablicu u svoju bilježnicu. Izradite mentalnu mapu.

Metode

skupni rad, individualni, diskusija, izlaganje, tablica KWL

prilog

glagoli

1. grupa

Glagoli su riječi kojima izričemo _____, _____, _____. **Potrtaj glagole u tekstu i razvrstaj ih.**

Sviće novi dan, plamti zora na istoku. Listaju breze, pupaju jorgovani. Ljudi već kose, oru i siju na njivama. Usamljeni jahač jezdi cestom. Sjedi u sedlu i promatra prirodu. Po nebu lebde bijeli oblaci.

radnje: _____

stanje: _____

zbivanje: _____

2. Napravi glagole od zadatih imenica i zapiši u obliku infinitiva:

srebro: _____, nosač: _____,

kiša: _____, šetač: _____,

3. Ispiši 1. lice jednine glagola sjeći i kosit u perfektu u futuru 1.

sjećii: _____, _____,

kositi: _____, _____,

4. Razvrstaj glagole po vidu:

sjeći, doskočiti, jesti, dovikivati, nositi, znati, govoriti, ozidati

svršeni glagoli: _____, _____, _____, _____,

nesvršeni glagoli: _____, _____, _____, _____,

5. Učili smo o hrvatskoj renesansi. Marko Marulić bijaše istaknuti predatnik tog toba.

Njegovi stihovi na latinskom jeziku i danas pobuđuju interes svijeta. Njih će čitati i buduće generacije. Mi pročitasmo neke stihove na satu.

* Ispiši glagole po vremenima

prezent: _____

futur 1: _____

aorist: _____

imperfekt: _____

perfekt: _____

prilog

glagoli

2. grupa

1. Podcertaj sve glagolske oblike, a potom po jedan primjer upiši :

Sunce bijaše već zapalo. Prvi se mrak hvatao šume u kojoj je vladao muk. Visoki hrastovi bijahu nalik na šutljive divove. Pod njima se zgurili grmovi nalik na grbavce koji vrebaju iz zasjede; hoće na nekoga da navale.

prezent: _____

perfekt: _____

pluskvamberfekt _____

infinitiv _____

aorist: _____

futur I. _____

2. Zaokruži gramatičke kategorije koje pripadaju glagolima:

a/ lice b/padež c/način d/vrijeme

3. Dopuni tvrdnju:

Pluskvamperfekt i futur II. ne mogu stajati u _____ rečenicama.

Složeni glagolski oblici za izricanje vremena su _____ i _____

Glagolski prilog prošli označava radnju koja se _____

Prepiši zadate rečenice u pasivu:

Pozvali su ga na utakmicu _____

Isprljali su sobu _____

5 . Upiši 1. lice množine zadatih glagola

naći /prezent/ _____

vikati /futur II./ _____

istući /aorist/ _____

6. Prekriži svrštene glagole :

doručkovati, pregledati, naučiti, pojesti , opjevati, znati.

7. Upiši glagolski pridjev trpni/jedninu /

m. r. , ž. r. s. r.

kositi : _____

udariti: _____

prilog

glagoli

3. grupa

1. Odredi glagolske oblike u zadanom tekstu.

Bili su se stinuli pod stijenu kako bi prokunjali noć i dočekali zoru. Noć je bila topla, ali dugo ne zaspase. Usred noći dječak se nenadano probudio jer mu se učinilo da čuje muklo brektanje motora. Skočivši na noge odjuri na obalu. Uhvatio je okom obrise lađe koja je bez ikakve svjetlosti napuštala luku.

Prezent _____

Aorist _____

Imperfekt _____

Perfekt _____

Futur I. _____

glagolski prilog prošli _____

pluskvamperfekt _____

kondicional I. _____

kondicional II. _____

2. Odredi u kom se vremenu nalazi istaknuti glagol.

Visoki hrastovi **bijahu** nalik na šutljive divove.

- a) aorist b) imperfekt c) prezent d) perfekt

3. Prepiši ovu rečenicu tako da istaknuti glagol staviš u pluskvamperfekt.

Suze su joj tekle niz obraze.

4. Zaokruži gramatičke kategorije koje pripadaju glagolima:

- a/ lice b/padež c/način d/vrijeme

5. Upiši 1. lice množine zadatih glagola

naći /perfekt/ _____

vikati /kondicional I./ _____

tući /aorist/ _____

6. Prekriži nesvršene glagole :

doručkovati, razgledavati, naučiti, pojesti , opjevati, znati.

Glagolski oblici

Ponavljanje

Što vam treba

- radni listovi, bilježnica, ploča, kreda, papir iz mape za crtanje, flomasteri

Kako učiniti sat zanimljivijim/tijek sata

- Najavite učenicima nastavnu jedinicu, i način obrade grupni rad *igranje* uloga.
- Ukoliko ovu metodu koristite prvi put objasnite je učenicima. Napišite nazive grupe na ploči (jednostavni glagolski oblici, složeni gl. oblici, glagolski načini, ostali gl. oblici).
- Pozovite učenike neka izvuku cedulju s imenom skupine kojoj će pripasti.
- Objasnite učenicima kako će svaka skupina imati radni zadatak sastavljen od tri glagolska oblika, osim grupe *složeni glagolski oblici* koja je zbog složenosti oblika podijeljena u A i B skupinu.
- Najavite učenicima kako će predstavnik svake skupine biti ocijenjen i to od njihove strane.
- Najavite im kako ćete provjeriti svaku skupinu davanjem zadatka na kraju.
- Ohrabrite učenike u izvršavanju njihovog radnog zadatka.
- Podijelite radne zadatke i materijale koji su im potrebni za izvršenje zadatka.
- Najavite početak rada i kraj rada. Možete tijekom rada učenicima označavati prolazanje vremena.
- Recite učenicima kako mogu od vas tražiti sugestiju ili savjet ako im nešto u svezi radnog zadatka nije jasno.
- Nakon što učenici obave zadatak najavite igranje uloga, učenik postaje nastavnik, a ostali učenici.
- Naglasite učenicima kako moraju negdje zapisati ocjenu svakog *nastavnika* koji posjeti njihovu grupu. Također moraju kratko napisati objašnjenje ocjene koju daju.
- Naglasite učenicima kako mogu postavljati pitanja svojim *nastavnicima*.
- Nakon završetka rada prozovite po jednog učenika iz svake grupe i, neovisno o tome koji je zadatak grupa iz koje učenik dolazi imala, provjerite stečeno znanje. To je ujedno i ponavljanje.
- Uradite evaluacijski listić

Sugestije

Vrlo je važno da dobro raspodijeliti vrijeme koje obuhvaća ovakav rad, ali i da ga se pridržavate. Bolje je obraditi i sat više nego sve strpati u jedan sat. S obzirom da ćete ovo raditi 2 školska sata podijelite učenicima crtaće papire i flomastere (po grupama) te im recite neka u mentalne mape izrade plakat svog glagolskog oblika.

Po završetku izrade mentalne mape napravite galeriju.

Metode

skupni rad, igranje uloga, izlaganja, zaključivanje, dijalog, mentalna mapa

prilog

Grupa – jednostavni glagolski oblici: prezent, aorist, imperfekt

Prezent je _____ glagolsko vrijeme kojim se izriče _____ i
_____ sadašnjost.

Nabroji nastavke za prvo lice jednine u prezent _____, _____, _____, _____.

Koje se glasovne promjene provode u prezantu:

- a) pečem _____
b) kličem _____

Dopuni sljedeću rečenicu tako da glagol staviš u prezent, 3. lice jednine:

Suza joj teći niz obraz, ali ona stiskati zube.

Aorist je _____ vrijeme. Tvori se pomoću nastavaka _____, _____, _____, _____, _____, ili _____, _____, _____, _____, _____, _____.

Aorist se tvori od _____ glagola.

Aorist pomoćnog glagola biti glasi _____, _____, _____, _____, _____, .

Napiši aorist glagola ugledati _____

Marija reče majci:“Dodaj mi kruh.“

Koja se glasovna promjena dogodila_____

Imperfekt je _____ vrijeme. Prvo lice jednine tvori se nastavcima ili _____. ili _____. .

U imperfektu se od glasovnih promjena provode _____ ili _____.

Napiši imperfekt glagola gledati

U tvorbi koristi se imperfekt pomoćnog glagola biti.

Marija je **stiskala** zube. Stavi istaknuti glagol u imperfekt

prilog

2. grupa – složeni glagolski oblici

A) perfekt, pluskvamperfekt

Perfekt je _____ vrijeme, složeno od _____
pomoćnog glagola _____ i glagolskog
_____.

Perfekt se tvori od _____ i _____ glagola.
Perfekt je najčešći glagolski oblik za izricanje _____, _____ i
u _____.

Iz ovih primjera zaključi i napiši kad se pomoćni glagol može izostaviti:

- a) Cijelo ljeto smo plivali, plesali, pjevali.
- b) Cijeli se dan kupao, a ona se smijala.
- c) Od lomače kresnuo ogorak. Zatrčala se prema njima.

Ispiši perfekt pomoćnog glagola biti.

Pluskvamperfekt je _____ vrijeme složeno od _____
_____ i _____ ili _____
pomoćnog glagola _____.

Pluskvamperfekt se tvori od svršenih i, rjeđe, _____ glagola.

Pluskvamperfekt dolazi od _____ riječi _____ (više), _____ (nego),
_____ (svršen).

Pluskvamperfektom se izriče _____ koja se izvršila _____ neke
druge radnje u _____.

Nadopuni:

Vikaše ljudi za njima _____
a oni su već biti nestati.

Ogleda se Regoč po ravnici. A ono _____ sunce već _____.
biti zapasti

prilog

Prepiši sljedeću rečenicu tako da istaknuti glagol staviš u pluskvamperfekt.
Suze joj tekle niz obraze. _____.

Ispiši pluskvamperfekt pomoćnog glagola biti (oba oblika).

B) futur, futur II.

Futurom se izriče _____ vrijeme. Futur prvi je _____ glagolski oblik koji se tvori od _____ i nenaglašenog _____ pomoćnog glagola _____.

Na osnovu ovih primjera objasni _____ ponašanje infinitiva na _____ u rečenici.

Sad će joj čitati. _____

Čitat će joj sada. _____

Futurom se izriče radnja koja će se dogoditi _____ onog trenutka kada se o njoj govori.

Ispiši futur prvi pomoćnog glagola biti.

Futur II. tvori se od _____ pomoćnog glagola _____ i glagolskog _____. Upotrebljava se u nekim _____ rečenicama i izriče _____ radnju koja se vršila _____ ili _____ nek druge buduće radnje.

Futur II. još se naziva _____.

U sljedećim rečenicama podcrtaj futur II. i odredi vrstu rečenice.

Knjigu će dobiti oni koji budu bili najbolji._____

U kino će ići onaj tko bude došao na vrijeme._____

Dođi k nama kad budeš došao u grad._____

Kako budeš sijao, tako ćeš i žete._____

U hrvatskom jeziku umjesto futura II svršenih glagola koristi se svršeni _____.

prilog

Kad _____ kod nas donesi cvijeće.
dolaziti

Ispiši futur II. pomoćnog glagola biti.

Grupa – glagolski načini: imperativ, kondicional I. i II.

Imperativ je glagolski oblik kojim se izriče _____. Tvori se nastavcima _____, _____, _____ i _____, _____, _____.

Prema onome što je kazano u rečenici zaključi što se sve izriče imperativom.

Pjevaj! _____
Ne pjevaj! _____
Ne dižimo galamu. _____
Uradimo to hrabro! _____
Pomozite nam! _____

Neke se glasovne promjene događaju kod nekih glagola u imperativu.
Odredi koje su to promjene prema navedenim primjerima.

klicati – kliči = _____

peći – peci = _____

Kondicional I

Kondicional I ili _____ je _____ kojim se najčešće izriče
_____, _____ ili _____.

Htio bih da jednom padne crveni snijeg.
Iz naglašenog dijela rečenice zaključi kako se tvori Kondicional I.

Kondicional I. tvori se od _____
_____ i _____.

Kondicionalom prvim izriče se _____ koja bi se _____ dogoditi.
(mogućnost)
Ljudi bi nas mogli nasmijati i razveseliti.

prilog

Kondicionalom prvim izriče se _____ da se _____ izvrši.

Ja bih radije otišla u kino.

Kondicionalom I. se još ističe _____, _____,

_____.

Ispiši kondicional prvi pomoćnog glagola biti.

Kondicional II.

Kondicional drugi tvori se od _____
_____ i _____
_____.

Bila bih čula susjede da su došli.

Kondicionalom drugim izriče se.

a) _____
Ljudi bi nas bili posvađali.

b) _____
Ja bih bio rado otišao s vama u kino.

Ispiši kondicional drugi pomoćnog glagola biti

Grupa – ostali glagolski oblici- infinitiv, glagolski pridjevi, glagolski prilozi

Infinitiv je _____ glagolski oblik kojim se izriče _____ i _____, ali se ne _____ određuje osoba, broj, vrijeme ili način radnje. Glagoli u infinitivu završavaju na _____ ili _____. Infinitiv najčešće dopunjuje druge _____.

Napiši infinitiv sljedećih glagola.

peče _____
skače _____
živi _____

prilog

Osim dopune glagola infinitiv može biti i _____ (Pjevati je teško.)

Glagolski pridjevi

Dva su glagolska pridjeva _____ ili _____ i _____ ili _____.

Glagolski pridjev radni tvori se nastavcima _____, _____, _____, za jedinu ili _____, _____, _____ za množinu.

Izvedi glagolski pridjev radni ženski rod množine od glagola pjevati _____, imati _____, nositi _____, govoriti _____.

Glagolski pridjev radni najčešće se rabi u tvorbi _____ glagolskih oblika (_____, _____, _____, _____), ali može biti i _____ u rečenici.

U vodi vrelog izvora kupalo se mnogo ljudi. (gl. pr. radni kao dio _____)
Pod rascvalom bajamom odmaraju se nonice. (gl. Pridjev radni kao _____)

Glagolski pridjev trpni tvori se od _____ glagola nastavcima _____, _____, _____; _____, _____, _____; _____, _____, _____; _____, _____, _____.

Odredi koja se glasovne promjene događaju kod trpnih glagola.

izreći – izrečen _____
bacati – bačen _____

Zaključi iz primjeraka za što se koristi glagolski pridjev radni.

Naš razred nikad nije bio pobijeden na školskim takmičenjima iz jezika.

Uzbuđena djevojčica glasno je plakala.

prilog

Glagolski prilozi dijele se na _____
_____ i _____

Glagolski prilog sadašnji tvori se od _____ u _____ i
nastavka _____.

Glagolski prilog prošli tvori se nastavkom _____ ako osnova završava
na suglasnik ili nastavkom _____ ako osnova završava na samoglasnik.

Radnju glagolskih priloga vrši glagolska osoba koja je izrečena u _____.

Radnju glagolskog priloga sadašnjeg vrši se _____ s radnjom
predikata.

Glagolski prilog sadašnji tvori se od _____ glagola.

Odgovarajući na priložna pitanja u rečenici ima oznaku _____.

Ulazim u kuću = kako? _____.
pjevati

Glagolski prilog prošli tvori se od _____ glagola.

Radnja glagolskog priloga prošlog dogodila se _____ radnje predikata.

Nadopuni
_____ u školu predstavio se.
doći

utvrđivanje i ponavljanje znanja o dijelovima rečenice, navikavanje učenika na suradničko učenje, kreativnost, razmjenu misli

Priprema za zavisno složene rečenice

– ponavljanje službe riječi u rečenici

Što vam treba

-ploča, kreda, radni listić

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Na početku sata recite učenicima kako ćete razgovarati o složenoj rečenici.
- Ponovite putem pitanja i odgovora ono što učenici znaju o rečeničnim dijelovima. Nakon toga svakom učeniku podijelite listić sa zadatcima.
- Potaknite učenike u njihovom samostalnom radu. Odredite vrijeme rada.
- Recite im neka provjere zadatke sa svojim parom.
- Nakon toga se formirajte skupine. Podijeliti učenike u skupine po četiri (najbolje je svaki red podijeliti u dvije skupine)
- Recite učenicima neka sada unutar skupine provjeravaju zadatke.
- Odredite predstavnike unutar skupine koji će nakon dogovorenog vremena formirati posebnu skupinu.
- Recite predstavnicima skupina neka zauzmu mjesto u novonastaloj skupini (svaki red posebno).
- Zatim se predstavnici skupina (svaki red posebno) nalaze i provjeravaju rezultate.
- Kad su svi redovi gotovi predstavnici svakog reda izlaze i na svojoj trećini ploče ispisuju rečenice i rezultate.
- Nagradite najbolju skupinu, ili cijeli razred ukoliko su rezultati dobri.
- To se može ponoviti još jednom.

Sugestija

Možete organizirati natjecanje među skupinama u smislu koja skupina prva riješi (predstavnici dobiju pet, ako je sve točno). Cilj je da učenici kroz igru ponove službu riječi, a ujedno ih se tako potakne na razmišljanje i zaključivanje.

Metode

individualni rad, razmijeni/ misli u paru, skupni rad, zaključivanje, analiza

prilog

priprema za zavisno složene rečenice

LISTIĆ

Marijinog prijatelja Zorana posjetio je susjedov sin Ivan, jučer poslijepodne, u njegovoju kući te mu donio zaboravljeni CD.

Sin gradskog liječnika zamijenio je svog bolesnog oca posjećujući bolesnike po kućama umjesto njega.

Uzaludno je bilo pokušati dostići izgubljeno vrijeme ako se znalo da se izgubljeno vrijeme ne može preokrenuti u vlastitu korist.

stjecanje znanja o vrstama zavisno složenih rečenica i model njihovog prepoznavanja; učenje temeljnog pravila da se zavisna rečenica odnosi prema glavnoj kao jedan od članova rečeničnog ustroja; razviti sposobnost prepoznavanja zavisno složenih rečenica, razvijati sposobnost zaključivanja, povezivanja, uopćavanja

Zavisno složene rečenice

Što vam treba

- ploča, kreda, bilježnice, olovka, 2 sata

Što učiniti kako bi sat bio interesantniji/ tijek sata (obrada novog gradiva)

- Metodom grozd obnoviti s učenicima njihovo znanje o dijelovima rečenice, odnosno znanje o ustroju rečenice.
- Pročitajte učenicima jedan tekst koji se sastoji od složenih i mnogostruko složenih rečenica. Razgovarajte s učenicima o njihovom dojmu u svezi teksta pisanom na taj način. Pitajte ih jesu li mu skloni.
- S učenicima ponovite model prepoznavanja zavisno složenih rečenica
- Podijelite učenike u skupine. Bilo bi dobro podijeliti ih u što veći broj skupina kako biste mogli obuhvatiti gotovo sve zavisno složene rečenice (ukoliko ne možete formirati toliko skupina zadržite se na subjektnim, predikatnim, objektnim, atributnim i iz skupine priložnih: mjesne, vremenske, uzročne, namjerne).
- Svaka skupina dobit će ime određene zavisno složene rečenice.
- Ukoliko se vaši učenici prvi put susreću s metodom *igranje uloga ili radionica* prije početka rada objasnite im princip
- Nakon 10 minuta rada predstavnici skupina kreću u obilazak ostalih skupina te se vraćaju u matičnu skupinu
- Ohrabrite učenike koji trebaju prenijeti znanje svoje skupine članovima drugih skupina
- Objavite rezultate i izvršite korekciju ukoliko postoji potreba za to
- Možete propitati svaku skupinu o značajkama pojedine vrste zavisnih rečenica

Sugestija

Potrudite se da u svakoj skupini bude onoliko članova koliko ste odabrali rečenica. Odabir rečenica za obradu može biti isključivo vaš izbor npr. samo prilože rečenice. Svakako upozorite učenike neka ne uče napamet veznike jer je važnije shvatiti logiku kojom treba upoznati određenu vrstu zavisno-složenih rečenica.

Metode

grozd, igranje uloga ili radionica, čitanje pisanje, zaključivanje

prilog

zavisno – složene rečenice

tekst

Bio sam baš sretan što iznenadih oca, jednog dana, kazujući mu napamet gotovo cijelog Putnika, jedinu hrvatsku pjesmu koju je moj otac znao pa mi je i tumačio govoreći mi o pjesniku, a majka me učila što valja najjače naglasiti kad se pjesma kazuje. (A. Šenoa)

što iznenadih oca | *koju* | *je moj otac znao* |
| | |
Bio sam baš sretan | *pa* |
| | |
jednog dana kazujući mu napamet | *mi je i tumačio* |
gotovo cijelog Putnika | *govoreći mi o pjesniku* |
| | |
jedinu hrvatsku pjesmu | *a* |
| | |
majka me učila |
| | |
/ |
valja najjače naglasiti |
| | |
kad se pjesma kazuje |

prilog

zavisno – složene rečenice

SUBJEKTNA

Tko nije hrabar, ne može s nama krenuti u avanturu.

Što se započne, mora se završiti.

Glavno je da su djeca sita.

Odgovori na pitanja. Prije svakog odgovora promotri rečenicu i razmisli.

Ne može s nama krenuti u avanturu

tko? _____

Mora se dovršiti

što? _____

Glavno je

što? _____

Za koji dio rečenice postavljamo potanje tko? što? _____

Zaključi: što su u rečenici ti odgovori na pitanja? _____

PREDIKATNA

Marko je takav da ga svi cijene.

Djedov pogled je bio takav da je odmah sve shvatio.

Put je takav da se njime dalje ne može ići.

* Potrtaj glavni dio rečenice i postavi pitanje za drugi, zavisni dio.

Odgovori što drugi, zavisni dio objašnjava.

* Odgovori:

U tim je rečenicama dio predikata i _____ rečenica

OBJEKTNA

* Za sve potrtane zavisne rečenice postavi pitanje.

Marija je rekla da će ona odnjeti jabuke. _____?

Čovjek je urlao da je Marko lopov. _____?

Djevojčice su rekle Matiji da im donese vode. _____?

Ponovi: **Što** je Marija vidjela? **Što** je čovjek urlao? **Što** su žene rekле inspektorici?

Zaključi: zavisne se rečenice odnose prema predikatima glavne kao_____.

prilog
zavisno složene

ATRIBUTNA

Marije je crvenokosa djevojčica.
Marija je djevojčica crvene kose.
Marija je djevojčica koji ima crvenu kosu.

U prvoj rečenici atribut je izrečen _____ riječju.
U drugoj rečenici atribut je izrečen _____ riječi.
U trećoj rečenici atribut je izrečen _____ rečenicom.

* Potrtaj zavisni dio rečenice i odgovori na koje pitanje odgovara.
Gleda ga čovjek koja ima velike brkove.
Bijeli golubovi, koji su sjedili u na vrhu krova, naglo poletješe preko trga.

MJESNE

- * U ovim rečenicama potrtaj oznaku mjesta.
a) Ptice lete oko strašila.
b) Ptice lete gdje ima strašila.
c) Seljaci nose kosila na livade.
d) ostavljaju ih gdje god su našli mjesta.
e) Odjeću suše na granama obližnjih stabala.
f) Otići će odakle su i došli.

* Dobro pročitaj rečenice i svrstaj svaku u red kojem pripada (prepisuj prvo slovo ispred rečenice)

Proste rečenice: _____
Složene rečenice: _____

Gdje je trava veća, tu seljaci lakše kose.
Vlasi trave se savijaju kamo ih kosa tjera.

Zaključi: Potrtane su _____ rečenice. One dopunjuju glagol glavne rečenice kao označke _____ pa se zovu _____ rečenice.

prilog

zavisno- složena rečenica

VREMENSKE

* Odgovori na koje pitanje odgovara potcrtni dio u rečenici.

Od jutra rudari strpljivo čekaju._____

Prije nego je došlo podne, počeše stizati rudari._____

* Odredi je li rečenica prosta ili složena.

* U ovim rečenicama potcrtaj zavisnu rečenicu i odgovori na koje pitanje odgovara.

a) Čim su ugledali slatkiše, djeca se pomamiše.

b) Dječaka je obuzeo čudan osjećaj kada je došao na svetionik.

c) Lijepo je bacati mreže dok more vri od silne ribe.

Zaključi: Svaka od potcrtnih zavisnih rečenica dopunjuje glagol _____
rečenice kao oznaka _____.

UZROČNE

Potcrtaj oznaku uzroka u ovim rečenicama i kaži kako je izrečena.

a) Brodovi su uplovili u luku zbog oluje.

b) Brodovi su uplovili u luku jer je bilo jako nevrijeme.

* U ovim rečenicama potcrtaj zavisnu rečenicu i odgovori na koje pitanje odgovara

a) Kako na brodovima nema dovoljno mjesta, ribari iznose mreže na kopno.

b) Bacili su neku ribu zato što se počela kvariti.

c) Budući da se nisu razumijeli, svi su mahali rukama.

Zavisna rečenica odgovara na pitanje _____, dopunjuje glagol
_____ rečenice kao oznaka _____. Zato se ove rečenice zovu
_____.

NAMJERE

Potcrtaj oznaku namjere u ovim rečenicama i kaži kako je izrečena.

a) Seljaci su došli u grad radi prodaje robe.

b) Seljak se vratio u svoj kamion da uzme još rajčica.

* U ovim rečenicama potcrtaj zavisnu rečenicu .

Na trg su dotrčala djeca da bi vidjela životinje.

Djeca su glasno vikali kako bi pokazala oduševljenje.

Ljudi su utrčali u kino kako bi se sklonili od kiše.

Zavisna rečenica odgovara na pitanje _____, dopunjuje glagol
_____ rečenice kao oznaka _____. Zato se te zavisne
rečenice zovu _____.

Zavisno složene rečenice – priložne rečenice, mjesna

Što vam treba

radni materijali, kreda, ploča, bilježnica

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Najavite učenicima nastavnu temu.
- Kratko ponovite znanja o zavisnim rečenicama.
- Podijelite učenike u grupe.
- Svakoj skupini podijelite odgovarajući radni tekst.
- Napomenite vrijeme rada (10 min).
- Naglasite učenicima kako mogu od vas zatražiti pomoć prilikom rješavanja zadatka, a ne prilikom prezentacije..
- Nakon završetka rada pozovite predstavnika svake grupe neka pred ostatkom razreda iznese znanje koje je njegova grupa stekla. Prvo prozovite predstavnika grupe koji su određivali priložne oznake mjesta iskazane jednom riječju.
- Nakon ove grupe, prozovite predstavnika grupe koja je označavala oznake mjesta u zadanim rečenicama.
- Nakon njih prozovite posljednju grupu koja treba prezentirati mjesne rečenice.
- Potrudite se da učenici uoče vezu između oznaka mjesta iskazanih jednom riječju, skupom riječi i cijelom rečenicom.
- Odredite s učenicima značenje prijedloga gdje?, kuda?, kamo?.
- Sada vi napišite na ploči nekoliko rečenica kako bi učenici mogli uočiti razliku između zavisno složenih mjesnih i zavisno složenih objektnih rečenica. Naglasite im neka obrate pozornost na glagol u glavnoj rečenici, pitanje koje postavljaju za zavisnu rečenicu.
- Ponovite i dopunite definiciju značenja mjesnih rečenica.
- Ocijenite najbolju grupu ili najboljeg prezentatora.

Sugestija

Ovakav način rada zavisno složene rečenice možete uraditi i u osnovnoj i u srednjoj školi. Učenici vole biti u ulozi nastavnika, poglavito kad se oslobode treme, i prihvate spoznaju kako su oni glavni akteri na satu. Ocijenite učenike, jer ih to stimulira.

Metode

frontalni, grupni rad, prezentacija, zaključivanje

prilog

zavisno složene rečenice -
priložne rečenice, mjesne

1. grupa- U rečenicama odredi priložnu oznaku mesta i odredi vrstu riječi kojom je iskazana.
 - Na moru je bilo previše vjetra.
 - Brodovi su brzo ušli u luku.
 - Ribari nose mreže na kopno.
 - U mrežama se bacaju ribe.
 - U selu ima malo tvrda kamena.
2. grupa – U rečenicama odredi oznake mesta (navedi koje vrste riječi čine oznaku mesta)
 - Brodovi se sigurno i vješto kreću u uskom prostoru luke.
 - Začas su napravili most od jedne obale do druge.
 - Mreže se suše na granama obližnjih stabala.
 - Galebovi razigrano lete okolo brodova.
 - U malom primorskom selu žive veseli i nasmijani ljudi.
3. grupa – Pozorno pročitaj i odredi zavisni dio ovih složenih rečenica. Posluži se pitanjima gdje?, kamo?, kuda?.
 - Ostavljali su mreže gdje god su našli mesta.
 - Valovi udaraju kamo ih vjetar tjera.
 - Brodovi su se usidrili gdje je more bilo mirnije.
 - Mornari su otišli kamo su ih časnici poslali.
 - Miris ribe širio se tamo gdje su ribari ostavili svoje mokre mreže.

prilog

zavisno složene rečenice -
priložne rečenice, mjesne

Za razlikovanje mjesnih i objektnih rečenica.

- Djeca su sjela gdje je hlad bio najjači.
- Pričali su gdje su bili prošlo ljeto.
- Gdje su veseli ljudi nije nikada dosadno.
- Gdje je more mirno, tu se lovi riba.

Dopuni:

_____ složena rečenica koja dopunjuje glagol _____ rečenice
kao oznaka _____, zove se _____
rečenica.

Gramatičko ustrojstvo rečenice hrvatskog jezika

Što vam treba

- radni listići, ploča, kreda, 2 školska sata

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Napišite na ploči jednu nesuvislu rečenicu kao npr. Ulaze u luka najbližu jer im orkanskog vjetru ne da kanalom preko.
- Upitajte učenike što u ovoj „rečenici“ nije dobro. Nakon razgovora i gramatičke analize rečenice, službe riječi, najavite im nastavnu jedinicu.
- Podijelite učenike u skupine, te svakoj skupini podijeliti po jednu ili dvije rečenice.
- Kažite im kako je njihov zadatak da otkriju na koji se način to riječi nižu u rečenici, odakle se počinje, koja je to riječ u rečenici koju nazivamo srcem rečenice. Kažite im neka pokušaju otkriti što više osobina određene riječi u rečenici.
- Odredite im vrijeme rada 10 -15 minuta, ovisno o njihovom znanju.
- Nakon rada pozovite po jednog predstavnika skupine neka objasni kako je nastala njihova rečenica.
- Nakon što utvrdite pravila gramatičkog ustroja rečenice u hrvatskom jeziku, pozovite sve skupine neka napišu sve što znaju o subjektu, predikatu, atributu, apoziciji, objektu i priložnim oznakama. Ukoliko želite možete im dozvoliti korištenje udžbenika iz gramatike ili gramatiku uopće.
- Nakon završetka rada prozivajte članove skupina u objašnjavanju pojedinog dijela ustroja rečenice. Članovi druge skupine imaju pravo nadopuniti ili ispraviti predstavnika skupine koji prezentira.
- Nakon završetka prezentiranja svih dijelova ustroja rečenice možete uraditi neku vježbu kako biste utvrdili postojeće znanje.
- Nagradite najuspješniju skupinu.

Sugestije

Ovakvim se radom potiče učenička kreativnost, a izbjegava suhoparnost gramatičkog gradiva.

Metode

frontalni, diskusija, analiza, zaključivanje, skupni rad

Uvod u leksikologiju

Što vam treba

-ploča, krede u boji, bilježnica, olovka,

Kako sat učiniti interesantnijim /tijek sata

- Nakon najave nastavne jedinice ponovite s učenicima, putem grozda, znanje o tome što je riječ i kakva riječ može biti(ružna, topla, duga, oštra, smiješna itd.)
- Potaknite učenike da iskažu svoje misli o riječi o kojoj nikad kao takvoj ne razmišljaju.
- Nacrtajte na ploči grozd koji će u centralnom krugu imati pojam *rijec* pa iz njega izvedite podteme-pojmove koji riječ određuju kao: semantičku jedinicu, fonetičku jedinicu i sintaktičku jedinicu. Iz svake podteme izvedite ostale pojmove koji će objasniti i odrediti podteme.
- Potaknite učenike neka samostalno zaključe i izvedu zaključak kako u riječi razlikujemo: oblik ili glasovni sastav; značenje ili pojmovni sadržaj; službu ili funkciju koju riječ ima u rečenici ili u skupu riječi.
- Zatim opet pomoću metode grozda objasnite sastav riječi (korijen, osnova nastavak- to su vam podteme grozda).
- Pozovite učenike neka iznesu što više različitih primjera za objašnjavanje sastava riječi.
- Ponovo nacrtajte grozd- centralni pojam- *podjela riječi*. Ne zaboravite se služiti kredama u boji.
- Kada ste iz podtema (po sastavu, po značenju) izvukli njihove podteme i tako redom pozovite učenike neka sami izvedu zaključak što je leksem, leksik i leksikologija
- Ponovno nacrtajte grozd s centralnim pojom *leksem* te objasnite podteme višezačni i jednoznačni leksem
- Za kraj recite učenicima neka napišu činkvinu s pojmom riječ. Ohrabrite ih u tome i nagradite odličnom ocjenom nekoliko najboljih.

Sugestija

Recite učenicima neka kod kuće izrade mentalnu mapu s pojmom leksik ili neka ispune KWLT- tablicu

Metode

grozd, dijalog, zaključivanje, objašnjavanje,

pravopis

Pravopis: pisanje velikog i malog slova; ije, je; č, č

Što vam treba

- pravopis, radni listovi, olovke, grafoskop ili računalo ploča kreda, 2 školska sata

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Recite učenicima kako će ponoviti svoja znanja iz pravopisa. Podijelite učenike u skupine i odredite tko će imati koju ulogu
- Kada su učenici podijeljeni u skupine, odredite uloge: inspektor, izviđač, mjerač vremena, aktivni slušač, postavljač pitanja, čitač, sažimač.
- Podijelite svakoj skupini radni zadatak i pravopis, te odredite točno vrijeme za svaku fazu rada.
- Odredite vrijeme za izvršenje zadatka, odredite vrijeme za izdvajanje pravopisnih pravila u svezi pisanja određenih pravopisnih normi, odredite vrijeme koje će dobiti predstavnik svake skupine za izlaganje o pravopisnim normama. Odredite vrijeme za stvaranje zaključka.
- Potaknite učenike u njihovom radu. Učenicima je uvijek potrebno vrijeme da se oslobole u svojoj kreativnosti, ukoliko nisu naučili na takav način rada.
- Nakon što mjerači vremena glasno objave kraj skupne aktivnosti (napišite im to vrijeme na ploči), pozovite predstavnika svake skupine neka prezentira pravila o pisanju velikog i malog slova, -ije,-je, č i č
- Napomenite sažimačima neka prate što iznose predstavnici pojedinih skupina , te na kraju prezentiranja utvrdite koja je skupina iznijela najviše pravopisnih normi.
- Zajednički provjerite izvršenje radnog zadatka
- Zajednički riješite novi radni zadatak koji možete prikazati na grafoskopu ili računalu.
- Ocijenite aktivnost učenika

Sugestije

Potrebno je da svaka skupina ima svoj pravopis kojim se može služiti. Ovo pokazuje koliko se uopće učenici znaju služiti određenim knjigama.

Ne morate imati sve nabrojene uloge već one koje su vam potrebne za izvršenje zadatka.

Metode

skupni rad, individualni rad, izlaganje, zaključivanje

Č-Ć

1. STAVI ODGOVARAJUĆI DIJAKRITIČKI ZNAK

U brijackom salonu rade brijaci sa brijacim priborom.
Kad su našli kucu i skucili se, postali su skuceni u srcu.
Tko dobro uci svugdje ce uci na velika vrata.
Ulicni peraci ciste otpalo lisce.

2. IZVEDI RIJEČI KOJE ZNAČE VRŠITELJA RADNJE

vršitelja radnje: nositi _____
uvećanicu: brk _____
pridjev: brijati _____
glagolski pridjev sadašnji: bježati _____

3. PREKRIŽI POGREŠNO NAPISANE RIJEČI:

plemič, plemić, piščev, pečen, kučno kino, čevapćić.

Često noću šetam zagrebačkim ulicama i susrećem ulične čistače kako čiste otpalo lišće.

- Suvremeni dramatičari izbjegavaju priču i činove po uzoru na djelo "Čelava pjevačica".

Veliko i malo slovo

1. Zaokruži pogrešno napisane riječi

:

Bjelokosna Obala (država)

Lonjsko polje

Sjeverno More

Blato na cetini

Hrvatsko Primorje

2. Napiši pravilno

splitski kanal _____

srednji jadran _____

sveti ivan zelina (mjesto) _____

finska je zemlja tisuću jezera _____

3. Zaokruži riječi koje moramo pisati velikim slovom

profesor pravnog fakulteta Osjek

predsjednik hrvatskog sabora

župan splitsko dalmatinske županije

prilog

pravopis

4. Ispravi tekst stavljajući veliko i malo slovo.

splitu su održani marulovi dani, manifestacija koja se održava u znak sjećanja na velikog pjesnika renesanse marulića - marula splićanina. dodjela nagrada održana je u zgradici hrvatskog narodnog kazališta split koja je smještena na trgu gaja bulata.

ije -je

U sljedećem zadatku na prazna mjesta stavi znakove, ije, je ,

b__el, b__ežati, cv__eće, cv__etak, c__ena, d__ete, d__elo, d__eliti,
gn__ečiti, izb__eliti, l__ekovi, l__ečnica, l__epši, l__ekarna, m__ešalica,
m__ešati, n__em, oc__eniti, od__elo, os__ečati, p__esma, p__ena,
pob__ednik, prim__etiti, r__ešavati, r__ešiv, s__ečem, s__ečati (se),
sm__eškati (se), sv__et, t__elo, t__esno, v__ek, v__etrovit, v__esnik,
zv__ezda, ž__eleti, žut__eti (se)

1. Prekriži pogrešno napisane riječi

uvjek, zvijezde, cvijetić, vrijeme, ljepo, bijelji, najlijepši, auto-dijelovi, čovjek

2. Ispiši obitelj riječi: GRIJEH

zbirna imenica: _____

glagol: _____

umanjenica _____

osoba koja se ispovijeda _____

3. Napravi umanjenicu i uvećanicu zadatih riječi :

_____ SVIJET _____

_____ MIJEH _____

Povijest hrvatskog književnog jezika

Što nam treba

- fotokopije tekstova pjesama, fotokopije tekstova razdoblja, papir iz mape, flomasteri

Kako sat učiniti zanimljivijim/tijek sata

- Za Dane hrvatskog jezika najavite učenicima radionicu o povijesti hrvatskog jezika
- Pozovite petorico učenika neka izvuku koverte u kojima se nalaze pjesme o hrvatskom jeziku.
- Porazgovarajte o svakoj o pjesmi, odredite temu i ideju, odredite vrijeme hrvatske povijesti kad je pjesma nastala.
- Dozvolite učenicima da iznose svoje komentare.
- Nakon što ste uradili ovaj dio podijelite učenike u skupine. Učenici se određuju prema pjesmama.
- Identificirajte slovima abecede (A, B, C, D, E) članove određene skupine
- Podijelite svakom članu skupine fotokopiju jednog od razdoblja.
- Formirajte eksperimentalne skupine.
- Svaka skupina radi 10 minuta na svom tekstu.
- Nakon što su eksperimentalne skupine obavile svoj zadatak vraćaju se u svoje matične skupine i ostalim članovima skupine prenose informaciju ostalih skupina.
- Dok eksperimentalna skupina radi na svom zadatku članovima ostalih skupina podijelite papir iz mape i flomastere. Odredite im neka crtaju mentalnu mapu ili grozd perioda kojeg predstavljaju.
- Ukoliko učenici žele mogu nacrtati plakat po vlastitoj želji.
- Nakon što su svi učenici primili sve potrebne informacije, recite im neka naprave plakat svog razdoblja (mogu se poslužiti i stihovima, nek im mašta radi).
- Prije negoli napravite galeriju radova naglasite učenicima neka između sebe izaberu glasnogovornika koji će komentirati plakat i na taj način dati informaciju.
- Nagradite pljeskom svakog prezentatora.
- Napravite izložbu plakata. Zalijepite ih na ploči ili na zid učionice jedan pored drugog kako bi predstavljali povijest hrvatskog jezika
- Neka jačina pljeska bude visina ocjene za određenu skupinu.
- Nakon prezentacija neka učenici prošeću ispred plakata.
- Proglasite pobjednikom najbolji plakat.
- Najbolji plakat ostavite na panou učionice.

II. način

Hrvatski jezik 20 stoljeća

- Najavite temu i upitajte učenike imaju li svoje mišljenje o hrvatskom jeziku.
- Dozvolite učenicima slobodno iznošenje impresija i stavova
- Pozovite nekoliko učenika koji su dobri interpretatori da pročitaju pjesmu Vlade Gotovca „Ratna tmina i jezik“
- Nakon čitanja pjesme u cijelosti, odredite neka svaki učenik pročita po jednu strofu iste pjesme.
- Razgovarajte s učenicima o općem dojmu koji pjesma ostavlja.
- Učenici koji su se podijelili u skupine mogu putem izvlačenja brojeva odrediti koje će razdoblje obrađivati.
- Svakom članu skupine dajte fotokopiju određenog razdoblja.
- Neka skupina odredi svog prezentatora
- Na kraju svaka skupina odabire svoga prezentatora.
- Učenici mogu izraditi plakat ili mentalnu mapu svog razdoblja.

Sugestije

Ovo je vrlo interesantna i učenicima zanimljiva radionica. Može se izvoditi u višim razredima osnovne škole ili u bilo kojem razredu srednje škole

Metode

slagalica, individualni, rad u skupini, prezentacija

prilog

povijest hrvatskog književnog jezika

PRVO RAZDOBLJE: od početaka pismenosti do kraja 14.st.

Početak pismenosti u Hrvata veže se uz pojavu slavenskog bogoslužja i s njim povezane crkvenoslavensko književne djelatnosti. Najstariji sačuvani jezični spomenici potječu s kraja 10. ili početka 11.st. te iz 12. i 13. st.

Jezik tih spomenika je *crkvenoslavenski hrvatske redakcije*.

Pismo tih prvih spomenika hrvatske pismenosti je *glagoljica*. Uz nju se u drugoj polovici 12. st. Javlja cirilica zapadnog, bosansko-hrvatskog tipa, poznata pod imenom *bosančica*.

Prvi spomenici hrvatskog narodnog jezika uglavnom su glagoljički zapis i natpisi u kamenu(Krčki natpis, Valunsko ploča) iz 11. st. Najpoznatija među njima je *Bašćanska ploča*-darovnica kralja Zvonimira crkvi Svetе Lucije u Jurandvoru kod Baške na Krku iz 1100. godine.

Do kraja 14.st. dovršeno je i oblikovanje hrvatskog tipa uglate glagoljice. Istodobno latinica snažno prodire na sve razine hrvatske pismenosti.

Za jezik hrvatske pismenosti i književnosti već je u 14.st. zabilježeno ime "jezika hrvackoga"(*Istarski razvod, 1325.*).

DRUGO RAZDOBLJE:15.-16.st.

15.st. je razdoblje cvata kasne hrvatske srednjovjekovne književnosti i prvih početa hrvatske svjetovne književnosti, te ispreplitanja svih triju hrvatskih dijalekata.

16.st. je zlatni vijek svjetovne dalmatinsko-dubrovačke književnosti. Među hrvatskim književnicima od Zadra preko Splita i Hvara do Dubrovnika ostvaruje se osobne, književne i književnojezične veze.

Na samom kraju ovog razdoblja 1595.godine, objavljen je u Veneciji prvi samostalno tiskani hrvatski rječnik, i to hrvatskog autora *Šibenčanina Fausta Vrančića* « Dictionarium quinque...» (Rječnik četiri europejska jezika: latinski, talijanski, njemački, dalmatinsko – mađarski).

TREĆE RAZDOBLJE: 17 st. i prva i prva polovica 18.st.

U ovom razdoblju nastaje prva hrvatska gramatika *Pažanina Bartula Kašića* «Institutionum...», tiskana 1604. godine u Rimu. Osnova joj je čakavska, ali u njoj ima i štokavskih elemenata.

U Dubrovniku u 17.st. prevladava novoštokavska ijekavica, a sve se više ostvaruju uvjeti za prihvatanje štokavštine i kod pisaca čakavaca u južnoj Hrvatskoj.

Najveći kajkavski književnik u 17.st. Juraj Habdelić izdao je 1670. kajkavski rječnik s nešto nekajkavskih riječi pod naslovom Dikcionar ili reči slovenske.

ČETVRTO RAZDOBLJE: od polovine 18.st. do 30 -ih godina 19.st.

Za ovo razdoblje značajno je oblikovanje novoštokavštine kao jezičnog standarda većine Hrvata.

Broj se škola i školovanih ljudi povećava, objavljaju se školski udžbenici, opća kulturna razina raste. U težnji da osvoje što širi krug čitatelja, u svojem stvaralaštvu, pisci se služe oblicima i jezičnim izrazom narodnog stvaralaštva.

Druga polovina 18. stoljeća i prva polovina 19. stoljeća doba je pojačane jezikoslovne djelatnosti. Pojavljuju se nove gramatike i rječnici, a osnivaju se i komisije za uređivanje latinične grafije (slova),

Matija Antun Reljković objavljuje 1767. godine «Novu slavonsku i nimačku gramatiku». U Dubrovniku je 1806. objavljena gramatika Franje Marije Appendinija «Grammatica della lingua Illirica».

U ovom razdoblju nastaje i *prijevod Svetog pisma Matije Petra Katančića* koji je dovršen 1815., a objavljen u Budimu 1831. To je prvi hrvatski tiskani prijevod cijelokupnoga Svetoga pisma.

PETO RAZDOBLJE: od 30-ih godina do kraja 19. stoljeća

Sve je Hrvate u jednom jeziku i u jednoj grafiji (slova) ujedinio Ljudevit Gaj. On je izdao u Budimu 1830.» Kratku osnovu horvatsko – slavenskoga pravopisanja».

Gaj i Ilirci nastojali su da u književnom jeziku ujedine sve Južne Slavene. Zato su hrvatski jezik nazvali ilirskim.

Najpoznatiji jezikoslovci toga vremena su Vjekoslav Babukić (napisao gramatiku) i Antun Mažuranić.

Tada je snažno djelovala *zagrebačka filološka škola*, a njezini najznačajniji predstavnici bili su gramatičar i književnik Adolf Veber Tkalcic i Bogoslav Šulek. U to su doba djelovale i *zadarska filološka škola, kao i riječka filološka škola*. Sve tri filološke škole imale se svoje jezične favorite i to izaziva međusobne sukobe.

1850. u Beču održan je sastanak na kojem su sudjelovali Vuk Stefanović Karadžić i njegov sljedbenik Đuro Daničić (iz Srbije), a od Hrvata Ivan Mažuranić, Ivan Kukuljević i dr. Bečkim književnim dogovorom određene su osnovne smjernice zamišljenog razvoja književnog jezika i Hrvatima i Srbima. Jezik hercegovačkog novoštokavskog govornog tipa s ikavskim izgovorom postaje osnov književnog jezika.

ŠESTO RAZDOBLJE: kraj 19. i 20. st.

Na ovoj osnovi izgrađen je «Hrvatski pravopis» 1892. Ivana Broza. Njime su Hrvati dobili fonetski (fonološki) pravopis. Na istoj osnovi Toma Maretić izgradio je svoju veliku «Gramatiku i stilistiku hrvatskoga ili srpskoga jezika» 1899., a Ivan Broz i Franjo Iveković «Rječnik hrvatskoga jezika» 1901.

1953. godine održan je u Novom Sadu tkz. Novosadski dogovor, gdje je istaknuto kako je govor Hrvata, Srba i Crnogoraca jedan jezik s dva izgovora: ijekavskim i ekavskim.

1960. Matica hrvatska izdaje « Pravopis hrvatskosrpskoga književnoga jezika»

1967. osamnaest hrvatskih kulturnih ustanova potpisuje «Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika» tražeći ravnopravnost hrvatskoga jezika u odnosu na srpski koji je u svom obliku sve više prodirao i u hrvatski jezik. Deklaracija je doživjela političku osudu. 1971. izlazi u Londonu «Hrvatski pravopis» Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša koji biva zabranjen.

U novim političkim okolnostima koje su nastupile 1990. godine kada je Republika Hrvatska krenula samostalnim i neovisnim putem pojačana je i jezikoslovna djelatnost. 1990. Izlazi drugo izdanje "Gramatike hrvatskog književnog jezika" (skupine autora) i fototipsko izdanje "Hrvatskoga pravopisa" iz 1971. 1991. izlazi "Rječnik hrvatskoga jezika" Vladimira Anića, "Razlikovani rječnik srpskog i hrvatskog jezika" Vladimira Brodnjaka, 1992. izlazi 7. dopunjeno i izmijenjeno izdanje Težak-Babićeve "Gramatike hrvatskoga jezika" (Priručnika za osnovno jezično obrazovanje).

Nažalost još uvijek traju previranja među hrvatskim jezikoslovcima o tome treba li neke jezične forme vratiti na oblike iz daleke prošlosti ili ne.

prilog

Ratna tmina i jezik – Vlado Gotovac

Riječi njegove drugo znače

U hrvatskom jeziku odjekuju krici.
Riječi su njegove drugome namijenjene.

U hrvatskom jeziku grmi uništavanje.
Riječi njegove lutaju krajolikom.

U hrvatskom jeziku vlada izbor smrti.
Riječi su njegove luk tajnog svoda.

U hrvatskim oblicima vlada ratni slučaj.
Umjesto riječi čuje se eksplozija.

Hrvatska je u ratnoj tmini Jedno:
Tijelo Gospodnje puno zvijezda.